QORTI KOSTITUZZJONALI

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL

Seduta ta' nhar l-Erbgħa, 31 ta' Mejju, 2023.

Numru 56

Rikors numru 472/2022/2 AJD

Repubblika (VO 1670)

v.

L-Avukat tal-Istat

1. B'din is-sentenza l-Qorti ser tiddeċiedi l-appell tal-għaqda rikorrenti ('appellanti') mis-sentenza li tat il-Qorti Ċivili, Prim'Awla fl-20 ta' Jannar 2023 li laqgħet l-ewwel żewġ eċċezzjonijiet tal-intimat ('l-appellat') li:

i. r-rikorrenti m'għandhiex interess ġuridiku u lanqas *victim status*;
ii. l-Art. 39 tal-Kostituzzjoni u l-Art. 6 tal-Konvenzjoni Ewropea ma japplikawx għall-każ in eżami peress li m'hijiex akkużata b'reat u lanqas ser jiġu determinati drittijiet ċivili tagħha;

Fatti.

2. Fil-qosor, il-fatti li wasslu għall-appell huma dawn:

2.1. Fl-24 ta' Ġunju 2022 l-appellanti bdiet proċedura ta' sfida skont l-artikolu 541 tal-Kodiċi Kriminali[1] fejn talbet lill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali sabiex tordna lill-Kummissarju tal-Pulizija jiftaħ kawża kriminali kontra ħames persuni li kienu uffiċjali tal-Pilatus Bank. Dan wara li, b'ittra datata 19 ta' Jannar 2022[2], kienet għamlet talba lill-Kummissarju tal-Pulizija biex jibda proċeduri kriminali kontra l-istess ħames persuni li ma kellha l-ebda eżitu;

2.2. Fl-1 ta' Lulju 2022 il-Kummissarju tal-Pulizija wieġeb *inter alia* illi l-proċedura ta' sfida tapplika biss fejn il-Pulizija ma tkunx ħadet passi wara denunzja, rapport jew kwerela ta' delitt speċifiku u mhux ittra li titlob il-Pulizija tistitwixxi proċeduri kriminali abbażi ta' allegata konklużjoni

[1] Fol. 50
[2] Fol. 52

f'inkjesta maġisterjali mingħand persuna estranja għal dik l-inkjesta[3];

2.3. L-appellanti talbet kemm-il darba għar-rikuża tal-Maġistrat Lia[4] li tippresjedi fil-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali. Talbiet li kollha ġew miċħuda[5];

2.4. Kien għalhekk li fit-12 ta' Settembru 2022 l-appellanti fetħet din il-kawża u talbet lill-Qorti Ċivili, Prim'Awla sabiex tiddikjara:

"i) Illi bid-deċiżjonijiet tagħha fejn ċaħdet it-tliet talbiet ta' rikuża li sarulha minn Repubblika, il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) kif presjeduta mill-Maġistrat Dr Nadine Lia fil-kawża ta' sfida li ressqet Repubblika fis-27 ta' Ġunju 2022, l-istess Qorti tal-Maġistrati (Malta) kisret, qed tikser u ser tikser id-dritt ta' smigħ xieraq tar-rikorrenti kif sanċit mill-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u mill-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem jekk tibqa' tippresjedi din il-kawża l-Maġistrat Nadine Lia.

ii) Li l-Art. 738(1) tal-Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta huwa leżiv tad-dritt fundamentali għal smigħ xieraq li Repubblika għandha tgawdi u għandha frott il-Kostituzzjoni ta' Malta (art. 39) u l-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem (art. 6) għax jiddemolixxi, jeqred u jfarrak l-aforiżma nemo iudex in causa propria.

iii) preventivament jogħġobha tordna li ***a)*** *jew dan ir-rikors kostituzzjonali jkun deciz b'mod urgenti u immedjat qabel is-27 t'Ottubru 2022 stante li l-Magistrat Nadine Lia appuntat id-data tas-27 t'Ottubru 2022 biex dakinhar tibda tisma' l-isfida li ressqet REPUBBLIKA,* ***<u>jew alternattivament</u> b)*** *joghgobha tohrog b'urgenza ordni interim lill-Qorti tal-Magistrati (Malta) fil-kawza msemmija REPUBBLIKA vs Kummissarju tal-Pulizija*

[3] Fol. 58et seq.
[4] Fol. 61, fol. 91 et seq, fol. 111 et seq
[5] Fol. 103 et seq., fol. 124

sabiex izzomm u twaqqaf lil Magistrat Dr Nadine Lia milli izzomm seduti jew taghti ordnijiet in konnessjoni ma' din il-kawza ta' challenge li REPUBBLIKA pprezentat fil-Qorti tal-Magistrati (Malta) fis-27 ta' Gunju 2022 skond l-art.541 tal-Kap.9, peress li altrimenti jigi fix-xejn l-iskop ta' dan ir-rikors kostituzzjonali u allura konsegwentement taghti dawk ir-rimedji kollha necessarji sabiex ma thalliex li d-dritt fondamentali ghal smigh xieraq li REPUBBLIKA ghandha, jibqa' jinkiser u ma jigix miksur.

iv) U tordna li l-kawża ta' challenge imressqa minn Repubblika kontra l-Kummissarju tal-Pulizija għandha tiġi immedjatament assenjata lill-Maġistrat ieħor/oħra sabiex jibda s-smigħ tal-provi quddiem Qorti li tkun imparzjali sew fuq livell oġġettiv u sew fuq livell soġġettiv.

v) Tagħmel dawk l-ordnijiet, toħroġ dawk l-atti u tagħti dawk id-direttivi li tqis xierqa sabiex twettaq, jew tiżgura t-twettiq tad-dritt tar-rikorrent għal smigħ xieraq quddiem qorti imparzjali u indipendenti, inkluż li tillikwida kumpens għad-danni sofferti mir-rikorrenti għal ksur tad-dritt fundamentali tagħha ta' smigħ xieraq.

vi) U tordna lill-intimat iħallas il-kumpens hekk likwidat".

2.5. Permezz ta' tweġiba ppreżentata fl-4 ta' Ottubru 2022, l-intimat *inter alia* wieġeb illi:

"1. Illi preliminarjament, jonqos l-interess ġuridiku u victim status tal-għaqda rikorrenti sabiex tippromwovi din il-proċedura, b'dan illi konsegwentement ma jistax ikun li ġew leżi jew ser jiġu leżi drittijiet fundamentali kif pretiżi mir-rikorrenti;

2. Illi preliminarjament ukoll, u mingħajr preġudizzju għall-premess, la l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u lanqas l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja ma huma applikabbli għall-każ de quo agitur – ir-rikorrenti mhix akkużata b'reat u lanqas ma huma se jiġu determinati drittijiet ċivili tagħha"

2.6. Fid-19 ta' Ottubru 2022 l-Ewwel Qorti tat ordni proviżorju[6] li bih ordnat illi l-proċedura ta' sfida titkompla tinstema' quddiem Maġistrat ieħor/oħra;

[6] Fol. 357 et seq

2.7. Wara li talab permess lill-Ewwel Qorti[7] l-intimat appella minn dik l-ordni u b'sentenza tal-24 ta' Novembru 2022 din il-Qorti: (i) ħassret l-ordni li l-proċeduri ta' sfida jitkomplew jinstemgħu mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) presjeduta minn Maġistrat differenti li jiġi assenjat skont il-liġi u, (ii) minflok ordnat li pendenti l-kawża kostituzzjonali s-smigħ tal-proċedura ta' sfida jkun sospiż. Ordnat ukoll li l-kawża kostituzzjonali tinstema' bl-urġenza.

2.8. L-atti intbagħtu lura quddiem il-Qorti Ċivili, Prim'Awla u b'digriet mogħti fil-25 ta' Novembru 2022, l-Imħallef għamel nota ta' astensjoni[8] u l-kawża ġiet assenjata quddiem Imħallef differenti.[9]

<u>Konsiderazzjonijiet tal-Ewwel Qorti</u>.

3. L-Ewwel Qorti rraġunat hekk:

"15. L-għaqda rikorrenti qed tikkontendi illi d-deċiżjoni tal-Maġistrat Dr Nadine Lia sabiex tirrikuża ruħha mill-proċeduri REPUBBLIKA vs Kummissarju tal-Pulizija, kif ukoll l-Artikolu 738(1) tal-Kap 12 tal-Liġijiet ta' Malta, jilledu d-dritt fundamentali tagħha għal smigħ xieraq kif kontemplat mill-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta, illi jgħid:

---

[7] Fol. 405 et seq
[8] Fol. 409 et seq
[9] Fol. 412

"*(2) Kull qorti jew awtorita' oħra ġudikanti mwaqqfa b'liġi għad-deċiżjoni dwar l-eżistenza jew l-estensjoni ta' drittijiet jew obbligi ċivili għandha tkun indipendenti u imparzjali; u meta l-proċeduri għal deċiżjoni bħal dik huma mibdija minn xi persuna quddiem qorti jew awtorita' oħra ġudikanti bħal dik, il-każ għandu jiġi mogħti smigħ xieraq għeluq żmien raġonevoli.*"

u l-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea, illi jgħid:

"*In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgement shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interests of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice.*"

Nuqqas ta' "Victim Status" tal-Għaqda Rikorrenti, u l-Applikabilita' tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u tal-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea għall-każ odjern

16. Fl-ewwel eċċezzjoni preliminari tiegħu, l-Avukat tal-Istat jeċċepixxi illi jonqos l-interess ġuridiku u l-victim status tal-għaqda rikorrenti sabiex tippromwovi l-proċedura odjerna. L-Avukat tal-Istat jissottometti illi l-proċeduri illi dwarhom saret il-kawża odjerna huma proċeduri ta' sfida, fejn l-għaqda rikorrenti: (i) kienet estranea għal kollox mill-inkjesta li a bażi tagħha ġiet formolata n-notitia criminis; (ii) mhix persuna suspettata jew akkużata; u (iii) la hi parte civile u wisq inqas ma hi parti offesa. Għaldaqstant, in konsiderazzjoni tal-fatt illi r-rikorrenti ma hi involuta bl-ebda mod, u bl-ebda mod ma jista jingħad li l-proċeduri ta' sfida sejrin jaffettwaw b'xi mod jew ieħor lir-rikorrenti, la issa u lanqas fil-futur, ir-rikorrenti ma tistax titqies illi għandha victim status, u l-lanjanzi tagħha għandhom ikunu lkoll miċħuda;

17. In sostenn tal-argument tiegħu, l-Avukat tal-Istat jagħmel referenza, fost l-oħrajn, għas-sentenza mogħtija fl-ismijiet ***Onor Simon Busuttil vs L-Avukat Ġenerali et***[10]*, illi fiha l-Qorti Kostituzzjonali ddikjarat illi r-rikorrent ma kellux il-victim status rikjest sabiex tirnexxi azzjoni simili għal dik odjerna. Il-Qorti Kostituzzjonali ddeċidiet illi, "il-fatt li l-attur għandu interess li jkun parti fil-proċeduri quddiem il-Qorti Kriminali taħt l-art. 546 (4B) tal-Kodiċi Kriminali ma jfissirx illi f'dawk il-proċeduri sejra tittieħed deċiżjoni fuq akkuża kriminali kontra l-attur jew li sejra tingħata deċiżjoni fuq id-drittijiet ċivili tiegħu, jew illi sejra ssir xi ħaġa li tista' 'l quddiem tolqot deċiżjoni bħal dawk; għalhekk ma hemmx il-kondizzjonijiet meħtieġa biex ikun leġittimat iressaq ilment dwar nuqqas ta' smigħ xieraq"*[11]*;*

[10] Rik Kostit Nru 86/2017, Qorti Kostituzzjonali, 29 t'Ottubru 2018
[11] Ibid, para 22

18. Mill-banda l-oħra, l-għaqda rikorrenti ssostni illi ġialadarba l-liġi tipprovdi jedd ta' aċċess għall-Qorti tal-Maġistrati fl-Artikolu 541 tal-Kap 9 tal-Liġijiet ta' Malta, allura huwa loġiku illi l-Qorti illi tippresjedi l-proċeduri fit-termini tal-Artikolu 541 tal-Kap 9 tkun imparzjali u indipendenti;

19. In sostenn tal-argument tagħha, l-għaqda rikorrenti tagħmel referenza għas-sentenza mogħtija fl-ismijiet ***Arnold Cassola vs L-Avukat tal-Istat***[12] *u għal dik mogħtija minn din il-Qorti kif diversement presjeduta fl-ismijiet* ***Avukat Dr Anna Mallia vs Il-Kumitat dwar il-Ħatriet tal-Ġudikatura et***[13]*. Filwaqt illi huwa minnu illi f'dawn iż-żewġ sentenzi ġiet estiża d-definizzjoni ta' victim status hekk kif sottomess mill-għaqda rikorrenti, din il-Qorti hija tal-fehma illi ftit tista' l-għaqda rikorrenti ssib konfort f'dawn iż-żewġ deċiżjonijiet, u dan stante illi ċ-ċirkostanzi f'dawn il-kawżi kienu differenti ferm minn dawk tal-kawża odjerna. F'Cassola, il-Qorti Kostituzzjonali ddikjarat illi Cassola kellu kull dritt illi jilmenta kontra l-proċedura tal-co-option fl-elezzjonijiet ġenerali kontemplata mill-Artikolu 52A tal-Kostituzzjoni ta' Malta, u cioe kellu victim status, u dan bħala (i) kandidat individwali, (ii) kandidat li jixtieq jissieħeb ma' persuni oħra biex jikkontestaw flimkien elezzjoni ġenerali, u (iii) votant. F'Mallia, imbagħad, din il-Qorti kif diversement presjeduta kkonkludiet illi r-rikorrenti kellha victim status għaliex hija kienet tappartjeni għal klassi ta' nies li kienu fil-periklu li jiġu direttament effettwati mil-leġislazzjoni attakata, u cioe ma kinitx qed tagħmel talba fl-astratt, imma ilment dwar liġi li tolqot direttament lil dawk l-avukati li kienu kandidati eliġibbli biex jiġu kkunsidrati għall-elevazzjoni għall-ġudikatura, fosthom ir-rikorrenti stess;*

20. Qabel intavolat il-proċeduri ai termini tal-Artikolu 541 tal-Kap 9, l-għaqda rikorrenti kienet bagħtet notitia criminis lill-Kummissarju tal-Pulizija[14]*, illi permezz tagħha talbet sabiex, in konsiderazzjoni tal-konklużjonijiet illi allegatament kienet waslet għalihom l-Inkjesta Maġisterjali in konnessjoni mal-investigazzjoni kriminali dwar ħasil ta' flus fil-Pilatus Bank minn, u permezz ta', diversi uffiċjali tal-imsemmi Bank, jitressqu sabiex jittieħdu passi kriminali fil-konfront tagħhom is-segwenti persuni: Mehmet Tasli, Rivera Luis Felipe, Ali Sadr Hasheminejad, Ghambari Hamidreza u Antoniella Gauci. Din in-notitia criminis ġiet segwita b'ittra legali b'talba għal informazzjoni dwar l-istess notitia criminis, spedita wkoll lill-Kummissarju tal-Pulizija għan-nom tal-għaqda REPUBBLIKA*[15]*. Kien wara din l-ittra illi ġew*

---

[12] Rik Kostit Nru 329/2021, Qorti Kostituzzjonali, 7 ta' Marzu 2022

[13] Rik Kostit Nru 234/2021, Qorit Ċivili (Prim'Awla), Onor Imħ Grazio Mercieca, 2 ta' Diċembru 2021 (in ġudikat)

[14] Vide **Dok A** formanti parti mill-atti tal-proċedura ta' sfida quddiem il-Maġistrat Dr Nadine Lia, a fol 52 *et seq* tal-proċess

[15] Vide **Dok B** formanti parti mill-atti tal-proċedura ta' sfida quddiem il-Maġistrat Dr Nadine Lia, a fol 54 tal-proċess

istitwiti l-proċeduri ta' sfida ai termini tal-Artikolu 541(1) tal-Kap 9 tal-Liġijiet ta' Malta quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Malta)[16];

21. Minn dan jirriżulta għalhekk illi l-għaqda rikorrenti hija għalhekk parti fil-proċeduri ta' sfida, u dan bħala "il-persuna li tkun għamlet id-denunzja, ir-rapport jew il-kwerela" fit-termini tal-Artikolu 541(1) tal-Kap 9 tal-Liġijiet ta' Malta. Difatti, ġie spjegat fis-sentenza mogħtija minn din il-Qorti kif diversement presjeduta fl-ismijiet ***Adrian Busietta vs L-Avukat Ġenerali et***[17]*, liema sentenza ġiet konfermata mill-Qorti Kostituzzjonali in toto:*

> "*F'dik il-proċedura, huma tnejn il-partijiet: il-parti rikorrenti li tkun ħassitha aggravata għaliex il-Pulizija ma tkunx ħadet passi kontra l-persuna kwerelata jew rapportata, u l-Kummissarju tal-Pulizija in rappreżentanza tal-Korp tal-Pulizija, li jkun qiegħed jiġi sfidat biex jibda l-proċeduri kontra l-persuna kwerelata jew rapportata.*"

22. L-istatus tal-għaqda rikorrenti jidher għalhekk illi qiegħed f'xi punt bejn iż-żewġ xenarji mogħtija fil-ġurisprudenza illi ssir referenza għaliha mill-partijiet fis-sottomissjonijiet tagħhom, u cioe bejn ix-xenarju illi tagħmel referenza għalih l-għaqda rikorrenti, fejn ir-rikorrenti fil-kawżi suċitati kienu persuni illi kienu ser jiġi <u>personalment affettwati</u> mil-leżjoni potenzjali tad-drittijiet fundamentali tagħhom, u x-xenarju illi jagħmel referenza għalih l-Avukat tal-Istat, fejn ir-rikorrenti f'Busuttil kien <u>persuna illi ma kienx ser jiġi affettwat personalment</u> mill-proċeduri illi fihom kien qiegħed jilmenta illi hemm leżjoni potenzjali tad-drittijiet fundamentali tiegħu. Dan stante illi l-għaqda rikorrenti qiegħda hawnhekk tilmenta mill-potenzjalita' ta' imparzjalita' fi proċeduri minnha istitwiti, illi essenzjalment għadhom ma waslux f'punt illi ser jaffettwaw lit-terzi persuni indikati fin-notitia criminis, iżda illi, fl-istess waqt, lanqas huma proċeduri illi sejrin jaffettwaw lill-għaqda rikorrenti b'mod dirett, għaliex l-eżitu tal-proċeduri ta' sfida sejjer iwassal sabiex jiġi determinat jekk ir-rifjut tal-Pulizija illi jmexxi l-azzjoni kriminali kienx ġustifikat jew le;

*23. F'****Busuttil*** *suriferita, il-Qorti Kostituzzjonali qalet illi:*

> "*[...][M]in iressaq azzjoni dwar drittijiet fondamentali jrid juri li huwa dritt tiegħu li sejjer jinkiser, jew x'aktarx sejjer jinkiser, bl-għemil li dwaru jsir l-ilment. Fi kliem ieħor, irid juri interess ġuridiku jew – fil-lingwaġġ tal-ġurisprudenza dwar il-Konvenzjoni – li huwa "vittma", għax, kif wara kollox sewwa qalet l-ewwel qorti, din tal-lum ma hijiex actio popularis.*"

24. Huwa minnu illi l-għaqda rikorrenti hija parti fil-proċedura ta' sfida. Dan għaliex, hekk kif tgħallem il-Qorti Kostituzzjonali ***f'Adrian***

[16] Vide rikors formanti parti mill-atti tal-proċedura ta' sfida quddiem il-Maġistrat Dr Nadine Lia, a fol 50 *et seq* tal-proċess
[17] Rik Nru 29/2003/1, Qorti Ċivili (Prim'Awla) Sede Kostituzzjonali, Onor Imħ Joseph R Micallef, 19 ta' Mejju 2005 (konfermata mill-Qorti Kostituzzjonali)

Busietta vs L-Avukat Ġenerali et[18]*, fi proċeduri ta' sfida, il-Qorti tal-Maġistrati:*

> *"[...][T]issindika biss l-operat tal-Pulizija biex tara jekk ir-rifjut ta' l-istess Pulizija li tmexxi l-azzjoni kriminali kienx ġustifikat o meno. F'dan is-sens, il-persuna "investigata" hija l-Pulizija, li trid tiġġustifika l-inazzjoni tagħha, u mhux il-persuna li tkun issemmiet fil-kwerela, fid-denunzja jew fir-rapport. Il-proċedura ta' sfida hija proċedura li biha l-awtorita' ġudizzjarja, a differenza ta' xi awtorita' oħra ġerarkikament superjuri għal dik tal-Pulizija Eżekuttiva, tara jekk il-Pulizija Eżekuttiva tkunx imxiet korrettement f'każ partikolari fejn hija tkun qed tgħid li m'għandhiex taġixxi in segwitu għal rapport, denunzja jew kwerela partikolari."*

25. Madanakollu, il-proċeduri ta' sfida jistgħu jwasslu sabiex jiġu intavolati proċeduri kriminali, liema proċeduri kriminali ser jirrigwardaw lil terzi, u mhux lill-għaqda rikorrenti. Għaldaqstant, hemmx leżjoni o meno tad-dritt għal smigħ xieraq tal-għaqda rikorrenti fil-proċeduri ta' sfida, effettivament mhux ser iwassal sabiex l-għaqda rikorrenti titpoġġa f'pożizzjoni agħar jew iktar żvantaġġjata mill-pożizzjoni illi qiegħda fiha llum;

26. Din il-Qorti hija tal-fehma illi l-istat tal-għaqda rikorrenti bħala vittma o meno jista' jiġi delineat b'mod aktar ċar meta wieħed jifhem eżattament l-elementi illi jeħtieġ illi jissustixxu sabiex tirnexxi kawża bħal dik odjerna, u cioe jekk humiex applikabbli għall-każ odjern l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea. Difatti, l-Avukat tal-Istat jeċċepixxi l-inapplikabilita' tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u tal-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea fit-tieni paragrafu tar-risposta tiegħu;

27. Min-nota ta' sottomissjonijiet tal-għaqda rikorrenti, huwa ċar u mhux kontestat illi l-għaqda rikorrenti qiegħda tibbaża l-argument tagħha unikament fuq dik illi hija s-civil limb, jew il-fergħa ċivili, ta' dawn iż-żewġ artikoli, u mhux għall-criminal limb. Difatti, l-għaqda rikorrenti tagħmel fis-sottomissjonijiet tagħha referenza biss għall-Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a Fair Trial (Civil Limb), u tikkwota b'mod estensiv minn dawn il-linji-gwida[19]*, mingħajr ebda referenza għall-linji-gwida illi jirrigwardaw l-applikazzjoni tal-Artikolu 6(1) għal kwestjonijiet ta' natura kriminali. Sfortunatament, iżda, din il-Qorti ma tistax ma tosservax illi l-għaqda rikorrenti tirriproduċi tnax-il paġna minn dawn il-linji-gwida iżda tonqos milli tindika lil din il-Qorti liema parti speċifika mill-istess riproduzzjoni qed tissostanzja l-argument tagħha;*

28. Sabiex jiġi determinat jekk humiex applikabbli dawn l-artikoli għall-każ in eżami, din il-Qorti sejra tibda billi tagħmel referenza għal

[18] Appell Ċivili nru 29/2003/1, Qorti Kostituzzjonali, 13 ta' Marzu 2006
[19] Vide nota ta' sottomissjonijiet tal-għaqda rikorrenti, a fol 586 sa 602

dak ritenut mill-Qorti Ewropea inter alia fis-sentenza mogħtija fl-ismijiet ***Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain***[20]*, fejn ingħad:*

> "*43. The Court reiterates that for Article 6 § 1 to be applicable in its "civil" limb there must be a dispute ("contestation") over a "right" that can be said, at least on arguable grounds, to be recognised under domestic law. The dispute must be genuine and serious; it may relate not only to the actual existence of a right but also to its scope and the manner of its exercise. The outcome of the proceedings must be directly decisive for the right in question: mere tenuous connections or remote consequences are not sufficient to bring Article 6 § 1 into play (see, for example, the following judgments:* ***Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium****, 23 June 1981, Series A no. 43, pp. 21-22, § 47;* ***Fayed v. the United Kingdom****, 21 September 1994, Series A no. 294-B, pp. 45-46, § 56;* ***Masson and Van Zon v. the Netherlands****, 28 September 1995, Series A no. 327-A, p. 17, § 44;* ***Balmer-Schafroth v. Switzerland****, 26 August 1997, Reports 1997-IV, p. 1357, § 32; and* ***Athanassoglou and Others v. Switzerland*** *[GC], no. 27644/95, § 43, ECHR 2000-IV; see also* ***Syndicat des médecins exerçant en établissement hospitalier privé d'Alsace and Others v. France*** *(dec.), no. 44051/98, 31 August 2000).*"

29. Dwar dak illi jikkostitwixxi dritt jew obbligazzjoni ta' natura ***ċivili****,* ***Harris, O'Boyle u Warbrick****, fil-ktieb tagħhom* ***Law of the European Convention on Human Rights****, jaffermaw:*

> "*According to its text, Article 6(1) applies 'in the determination' of a person's 'civil rights and obligations'. In their early jurisprudence, the Strasbourg authorities established that the phrase 'civil rights and obligations' incorporated, by the use of the word 'civil', the distinction between private and public law, with 'civil' rights and obligations being rights and obligations in private law. [...] On the basis of it, rights and obligations at issue in the relations between the individual and the state (eg the right to nationality and the obligation to pay taxes) do not, the problem in the latter case being to know where to draw the line. Criminal law is in a special position. Decisions taken in the 'determination of ... any criminal charge' are included by a separate part of the wording of Article 6(1). Ancillary decisions relating to criminal proceedings are not subject to Article 6 on the criminal side and not otherwise subject to Article 6 as decisions determinative of 'civil rights and obligations'. They are excluded both because of the distinction between private and public law and also, as the Court has preferred to emphasize, because, if certain decisions in criminal proceedings are specifically covered by Article 6(1), others, by inference, are not.*
>
> *It follows from the above that the Convention does not guarantee a fair trial in the determination of all of the rights and obligations that a person may arguably have in national law. However, as will be seen, the gaps in the coverage of Article 6 have been significantly, if somewhat confusingly, reduced by interpretation. Indeed, whereas the Court*

---

[20] Appl Nru 62543/00, Raba' Sezzjoni tal-QEDB, 27 t'April 2004. Ara wkoll ***Denisov v. Ukraine***, Appl Nru 76639/11, Grand Chamber tal-QEDB, 25 ta' Settembru 2018, § 44

occasionally still relies upon the public law / private law divide when excluding rights or obligations as not being 'civil', more recent jurisprudence, by which more and more rights and obligations have been brought within Article 6, is not always easy to explain in terms of any distinction between private and public law that is found in European national law.[21]"

30. *In oltre, jiddefinixxu mbagħad l-istess awturi l-kunċett ta' '**<u>drittijiet u obbligazzjonijiet</u>**' fi kliem il-Qorti Ewropea bħala,*

"[R]ights and obligations' 'which can be said, at least on arguable grounds, to be recognised under domestic law'. The requirement is only that the applicant have a 'tenable' argument, not that he will necessarily win. If the applicant has no arguable right under national law, Article 6 does not apply. [...]

Thus Article 6 does not control the content of a state's national law; it is only a procedural guarantee of a right to a fair hearing in the determination of whatever legal rights and obligations a state chooses to provide in its law.[22]"

31. *Finalment, Harris, O'Boyle u Warbrick isostnu illi:*

"*For Article 6 to apply there must be a '**<u>dispute</u>**' at the national level, between two private persons or between the applicant and the state, **the outcome of which is determinative of the applicant's civil rights and obligations**. The need for a dispute follows from the use of the word 'contestation' in the French text of Article 6. Generally, the Court has interpreted the 'dispute' requirement in such a way that it is not a significant hurdle. [...]*

*A dispute may concern a question of law or of fact. It need not concern the actual existence of a right, but may relate instead to its 'scope ... or the manner in which the beneficiary may avail himself of it.' The dispute must be 'genuine and of a serious nature'. This requirement may exclude a case of a hypothetical kind [...] or a case win which the applicant does not pursue his claim seriously [...]. For the case to be 'genuine and serious', **there must also be something 'at stake' for the applicant**. In Kienast v. Austria, the applicant contested the unification of two small plots of land that he owned. It was held that Article 6 did not apply because the unification, which was part of a 'tidying up' exercise by the authorities, did not affect the applicant's ownership or use of his land or, in practice, his freedom to transfer ownership: as a result, his civil rights were not 'at stake'. It is not necessary that damages be claimed for a claim to be 'genuine and serious'; a request for a declaratory judgment is sufficient.*

[...]

[21] Harris, O'Boyle u Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford, 2nd Edn, 2009) p. 210-211
[22] Ibid, p. 223-224

*Supposing that a dispute exists, it is still necessary to show that civil rights and obligations are being '__determined__' by the decision to which it is sought to apply Article 6(1). This will be the case **when the decision is 'directly decisive' for the civil rights and obligations concerned. [...]***

[...]

[...] It was in Le Compte v. Belgium that the Court established that they must be 'directly decisive' and that a 'tenuous connection or remote consequences do not suffice'. [...][23]"

32. Applikat il-premess għall-fatti tal-każ odjern, din il-Qorti ddur issa għal ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea illi trattat ilmenti fit-termini tal-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea fi proċeduri illi l-eżitu tagħhom kellu jwassal għall-prosekuzzjoni ta' terzi fi proċeduri penali:

- *Fis-sentenza mogħtija fl-ismijiet **Perez v. France**[24], il-Qorti Ewropea kellha quddiemha każ fejn ir-rikorrenti kienet parte civile, u kienet qed tilmenta illi l-investigazzjoni mill-Qorti ta' Kassazzjoni Franċiża illi kellha twassal sabiex jittieħdu proċeduri kriminali kontra terzi, kienet tilledi d-dritt fundamentali tagħha kif sanċit mill-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea. Il-Qorti Ewropea nnotat illi l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea huwa applikabbli f'każijiet fejn il-vittma ta' reat tkun ġiet ammessa bħala parte civile, u dan sabiex titlob danni ċivili; iżda madanakollu, "The Court considers that in such cases the applicability of Article 6 has reached its limits. It notes that the Convention does not confer any right, as demanded by the applicant, to "private revenge" or to an actio popularis. Thus, the right to have third parties prosecuted or sentenced for a criminal offence cannot be asserted independently: it must be indissociable from the victim's exercise of a right to bring civil proceedings in domestic law, even if only to secure symbolic reparation or to protect a civil right such as the right to a "good reputation"";*

- *Fis-sentenza mogħtija fl-ismijiet **Sigalas v. Greece**[25], ir-rikorrent, illi kien ukoll parte civile fi proċeduri kriminali kontra terzi, ilmenta illi r-rapport tiegħu ġie preskritt peress illi l-proċeduri ħadu fit-tul, b'dana illi r-rikorrent allega li ġew hekk leżi d-drittijiet tiegħu fit-termini tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea. Fost osservazzjonijiet oħra, il-Qorti Ewropea rriteniet, "que la Convention ne garantit pas le droit à l'ouverture de poursuites pénales contre des tiers (voir, parmi beaucoup d'autres, Calvelli et Ciglio c. Italie [GC], no __32967/96__, § 51, CEDH 2002-I), tout comme elle ne garantit ni le droit à la « vengeance privée », ni l'actio popularis (voir, mutatis mutandis, Karaosmanoglu c. Belgique (déc.), no __51082/99__, 20 janvier 2005) ; autrement, dit, le droit de faire poursuivre ou condamner*

[23] Harris, O'Boyle u Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights* (Oxford, 2nd Edn, 2009) p. 225-226 (emfasi miżjuda minn din il-Qorti)
[24] Appl Nru 47287/99, Qorti Ewropea (Grand Chamber), 12 ta' Frar 2004
[25] Appl Nru 19754/02, Qorti Ewropea (L-Ewwel Sezzjoni), 22 ta' Settembru 2005

pénalement des tiers ne saurait être admis en soi (Perez c. France, précité, § 70).";

- *Fis-sentenza mogħtija fl-ismijiet **Mustafa Tunc and Fecire Tunc v. Turkey**[26], illi jagħmel referenza għaliha wkoll l-Avukat tal-Istat fin-nota ta' sottomissjonijiet tiegħu, il-Qorti Ewropea kellha quddiemha każ illi kien jittratta leżjoni o meno tal-Artikolu 2 tal-Konvenzjoni Ewropea; madanakollu, iċ-ċirkostanzi tal-każ, illi kienu jittrattaw, in suċċint, l-investigazzjoni taċ-ċirkostanzi illi fihom miet iben ir-rikorrenti, illi r-rikorrenti kienu qed jikkontendu illi ma kinitx investigazzjoni indipendenti, wasslu lill-Qorti sabiex għal darb'oħra tfakkar illi, "Article 6 is not applicable in the present case. Proceedings brought by one person to challenge a decision not to prosecute another do not themselves seek to determine "civil rights and obligations";*

- *Finalment, fis-sentenza mogħtija fl-ismijiet **Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain**[27] suriferita, il-Qorti Ewropea kellha quddiemha każ illi kien jirrigwarda numru ta' persuni illi l-proprjeta' tagħhom kienet ser tiġi affettwata minn proġett ta' bini ta' diga fil-viċinanzi. Huma ngħaqdu flimkien u fformaw assoċjazzjoni, u bħala assoċjazzjoni kkontestaw dan il-proġett. L-Artikoli ta' Assoċjazzjoni ta' din l-organizzazzjoni kien jgħid speċifikament illi l-għan tal-organizzazzjoni kien, inter alia, "to coordinate its members' efforts to oppose construction of the Itoiz dam and to campaign for an alternative way of life on the site [...]". L-Assoċjazzjoni istitwiet proċeduri quddiem il-Qorti Ewropea għax saħqet illi fil-proċeduri legali illi ħadet sabiex jitwaqqaf il-proġett, ma kinitx ngħatat smigħ xieraq. Il-Qorti Ewropea, dwar eċċezzjoni sollevata illi l-assoċjazzjoni ma kellhiex victim status, qalet:*

> "*35. [...] According to the Court's established case-law, the concept of "victim" must be interpreted autonomously and irrespective of domestic concepts such as those concerning an interest or capacity to act. In addition, in order for an applicant to be able to claim to be a victim of a violation of the Convention, there must be a sufficiently direct link between the applicant and the harm which they consider they have sustained on account of the alleged violation (see, among other authorities, **Tauira and Others v. France**, no. 28204/95, Commission decision of 4 December 1995, Decisions and Reports (DR) 83-B, p. 112; **Association des amis de Saint-Raphaël et de Fréjus and Others v. France**, no. 38192/97, Commission decision of 1 July 1998, DR 94-B, p. 124; **Comité des médecins à diplômes étrangers v. France and Others v. France** (dec.), nos. 39527/98 and 39531/98, 30 March 1999).*
>
> *36. In so far as the applicant association alleges a violation of Article 6 § 1 of the Convention, the Court notes that the association was a party*

[26] Appl Nru 24014/05, Qorti Ewropea (Grand Chamber), 14 t'April 2015
[27] Appl Nru 62543/00, Raba' Sezzjoni tal-QEDB, 27 t'April 2004 (emfasi miżjud minn din il-Qorti)

> *to the proceedings brought by it before the domestic courts to defend its members' interests. Accordingly, it considers that the applicant association may be considered a victim, within the meaning of Article 34, of the alleged shortcomings under the provision relied upon (see* ***Association for the Protection of Car Purchasers and Others v. Romania*** *(dec.), no 34746/97, 10 July 2001).*"

Madanakollu, imbagħad, minkejja illi rrikonoxxiet lill-assoċjazzjoni rikorrenti bħala vittma, il-Qorti Ewropea sussegwentement qalet illi:

> *"44. In the instant case, while it is common ground that a dispute existed over a right recognised under domestic law, there was disagreement as to its subject matter. According to the Government, at no point did the dispute focus on the association's economic or private rights, but instead on upholding the law and collective rights, so that no "civil" right was at stake. The applicant association, on the other hand, claimed to have acted to defend the individual and private rights and interests of its members.*
>
> *45. The Court notes that, in addition to defence of the public interest, the proceedings before the Audiencia Nacional and subsequently before the Supreme Court were intended to defend certain specific interests of the association's members, namely their lifestyle and properties in the valley that was due to be flooded. [...]*
>
> *46. Admittedly,* ***the aspect of the dispute relating to defence of the public interest did not concern a civil right*** *which the first five applicants could have claimed on their own behalf. However, that was not true with regard to the second aspect, namely the repercussions of the dam's construction on their lifestyles and properties. In its appeals, the applicant association complained of a direct and specific threat hanging over its members' personal assets and lifestyles. Without a doubt, this aspect of the appeals had an "economic" and civil dimension, and was based on an alleged violation of rights which were also economic (see Procola v. Luxembourg, judgment of 28 September 1995, Series A no. 326, pp. 14-15, § 38).*"

Kien fuq dan il-binarju illi l-Qorti Ewropea ddikjarat l-applikabilita' tal-Artikolu 6 (1) tal-Konvenzjoni għall-każ, u cioe illi l-assoċjazzjoni ma kinitx qed tiddefendi interess pubbliku, iżda d-dritt ċivili personali għall-proprjeta' tal-membri tagħha;

33. Evidentement għalhekk jirriżulta illi <u>mhux biżżejjed illi r-rikorrent ikun vittma jew vittma potenzjali, u jkollu victim status, iżda jrid ikun b'xi mod personalment affettwat mill-proċeduri illi fihom ikun qed jallega illi qed jiġu jew ser jiġu leżi d-drittijiet fundamentali tiegħu</u>;

34. Finalment, din il-Qorti tinnota illi minkejja illi l-ġurisprudenza suriferita hija ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea illi tirrigwarda l-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea, il-Qrati Maltin konsistentement applikaw l-istess prinċipji legali dwar victim status u d-definizzjoni ta' "civil rights and obligations" fix-xena lokali, u dan peress illi l-Artikolu

39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta jitkellem ukoll dwar "deċiżjoni dwar l-eżistenza jew l-estensjoni ta' drittijiet jew obbligi ċivili";

35. Tenut kont tal-premess, din il-Qorti tagħmel għalhekk is-segwenti osservazzjonijiet:

(a) Illi l-għaqda rikorrenti, fir-rikors promotur, tikkwota numru ta' artikoli mill-Istatut tagħha. Evidentement, l-għan illi għalih ġiet imwaqqfa l-għaqda rikorrenti mhuwiex l-interess privat u/jew personali tal-membri tagħha, iżda l-interess tal-pubbliku in ġenerali;

(b) Minn dan għalhekk isegwi illi l-proċeduri ta' sfida ma ġewx intavolati fl-interess privat u/jew personali tal-membri tagħha;

(c) In oltre, l-eżitu tal-proċeduri ta' sfida mhux ser jimpinġi fuq id-dritt privat u/jew personali u/jew ekonomiku ta' xi membri fl-għaqda rikorrenti;

(d) Konsegwentement, għalhekk, l-għaqda rikorrenti ma tistax tiġi meqjusa bħala vittma fit-termini tal-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea, u/jew tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni;

(e) In oltre, anke jekk, <u>għall-grazzja tal-argument biss</u>, l-għaqda rikorrenti kellha titqies illi hija "vittma" fit-termini tal-istess artikolu bħala l-għaqda illi istitwixxiet il-proċeduri ta' sfida, il-ġurisprudenza suriferita tagħmilha ċara illi: (i) wieħed ma jistax jilmenta minn leżjoni tad-drittijiet fundamentali tiegħu fi proċeduri fejn l-eżitu jwassal sabiex jittieħdu proċeduri kriminali fil-konfront ta' terzi, sakemm tali proċeduri ma jkunux intrinsikament marbuta mad-dritt ċivili għal kumpens f'danni ċivili; u (ii) proċeduri illi jittieħdu fl-interess pubbliku m'humiex meqjusa bħala proċeduri illi jirrigwardaw dritt ċivili;

36. Għaldaqstant, fid-dawl tal-premess, din il-Qorti sejra tgħaddi sabiex <u>tilqa</u>' l-ewwel żewġ eċċezzjonijiet sollevati mill-Avukat tal-Istat."

4. L-għaqda rikorrenti appellat u permezz tar-rikors in diżamina, li ġie ppreżentat fit-30 ta' Jannar 2023, talbet lil din il-Qorti:

*"tilqa' dan l-appell billi **<u>thassar</u>** is-sentenza appellata, u konsegwentement **<u>tilqa' t-talbiet kollha</u>** ta' REPUBBLIKA li saru quddiem l-Ewwel Qorti fir-rikors promotur u/jew alternattivament tirrimanda l-atti lura lill-Ewwel Qorti kif diversement presjeduta biex jigi deciz il-mertu tar-rikors promotur,*

*filwaqt li minn issa REPUBBLIKA gentilment titlob lil din l-On Qorti tappunta dan ir-rikors ghas-smigh mill-iktar fis minhabba li **iktar ma jghaddi zmien iktar qed jintilfu provi u tracci ta' reati mertu tac-challenge u iktar delitti mertu tac-challenge qed isiru preskritti**, u dan dejjem soggett ghall kull provvediment li din l-On Qorti thoss opportun.*

Bl-ispejjez kontra l-intimat."

5. L-intimat appellat wieġeb illi s-sentenza appellata hija ġusta u timmerita konferma.

<u>L-Aggravji</u>

6. L-appellanti tilmenta li l-Ewwel Qorti għamlet interpretazzjoni żbaljata u skorretta tal-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem dwar *victim status.* Sostanzjalment issostni li l-Ewwel Qorti ħalltet flimkien il-kunċett ta' *victim status* mal-eżistenza ta' '*civil right or obligation'.* Tisħaq illi ladarba hija kellha *locus standi* sabiex tagħti bidu għal proċeduri taħt l-Artikolu 541 tal-Kap. 9, u dehrilha li f'dawk il-proċeduri hija sofriet/qed issofri/ser issofri ksur tal-jedd tagħha għal smigħ xieraq, hija kellha wkoll il-jedd tressaq din l-azzjoni.

7. Dan jorbot mat-tieni aggravju fejn l-appellanti ttenni illi l-kunċett ta' *victim status* hija kwistjoni proċedurali li hija distinta mill-kwistjoni fil-mertu dwar jekk hemmx ksur ta' '*civil right or obligation'.* Tgħid hekk bla ħsara għall-fatt illi, skontha, għandha raġun kemm proċeduralment kif ukoll sostanzjalment.

8. L-appellanti tilmenta wkoll li l-ewwel grad interpretat ħażin kemm il-fatti (tielet aggravju) u kif ukoll il-ġurisprudenza tal-QEDB (raba' aggravju). Tisħaq illi d-dritt in kwistjoni huwa dak li jagħti l-Artikolu 541 tal-Kap. 9 u li ġustizzja trid ikun hemm is-salvagwardji kostituzzjonali u konvenzjonali neċessarji għalih. Tikkwota f'dan il-kuntest is-sentenza fl-ismijiet Centre for Legal Resources on Behalf of Valentin Campeanu v. Romania (Application no. 47848/08) deċiża mill-QEDB fis-17 ta' Lulju 2014 u dik fl-ismijiet Anthony Frendo v. L-Avukat Ġenerali et, mogħtija minn din il-Qorti fit-30 ta' Novembru 2001 fejn ingħad:

> *"4. Issa m'ghandu jkun hemm l-ebda dubju illi dawn id-disposizzjonijiet joholqu favur, kemm il-kontribwent kif ukoll il-Kummissarju tat-Taxxi tal-Valur Mizjud, il-jedd ta' access ghal Tribunal kwazi gudizzjarju u gudizzjarju biex jigi stabbilit jekk il-Ligi li kienet taghti d-dritt lill-Kummissarju li jimponi u jesigi t-taxxa, kienetx sewwa minnu mharsa. Dan id-dritt ta' access ghall-organi li jamministraw il-gustizzja huwa dritt privat tac-cittadin daqs kemm hu dritt tal-Kummissarju u* ***ma jista' jkun hemm l-ebda dubju li fir-rigward tal-kondotta ta' dawn il-processi kienu u kellhom ikunu applikabbli l-garanziji kollha ghal smiegh xieraq skond kif stabbilit fl-art. 39 tal-Kostituzzjoni u fl-art. 6 (1) tal-Konvenzjoni****.*
>
> *5.* ***L-Istat allura seta' ma kellux l-obbligu li bilfors jipprovdi dawn il-mezzi ta' kontroll fuq l-operat ta' l-amministrazzjoni tal-ligi tat-taxxa bil-holqien ta' dawn l-istrutturi u bl-ghoti ta' dan il-jedd ta' access ghal Tribunali bil-gurisdizzjoni li jindagaw u jiggudikaw il-materji mhollija fil-kompetenza taghhom, pero' una volta ghazel li hekk jaghmel, kellu necessarjament jassoggetta ruhu ghal-ligi u, tramite l-applikazzjoni tar-regoli u principji ta' smiegh xieraq, jassigura l-amministrazzjoni tal-gustizzja anke f'materja ta' tassazzjoni****."*

Konsiderazzjonijiet.

9. Il-kunċett ta' *victim status* jissemma fl-Art. 34 tal-Konvenzjoni Ewropea għad-Drittijiet tal-Bniedem u jistabbilixxi min jista' jressaq applikazzjoni quddiem il-Qorti Ewropea għad-Drittijiet tal-Bniedem (QEDB):

> *"ARTICLE 34*
>
> *Individual application*
>
> *The Court may receive applications from any person, non-governmental organisation or group of individuals <u>claiming to be the victim</u> of a violation by one of the High Contracting Parties of the rights set forth in the Convention or the Protocols thereto. The High Contracting Parties undertake not to hinder in any way the effective exercise of this right."*

10. Skont il-ġurisprudenza tal-QEDB:

> *"... in order to be able to lodge a petition by virtue of Article 34 of the Convention, a person, non-governmental organisation or group of individuals must be able to claim to be a victim of a violation of the rights set forth in the Convention. To claim to be a victim of such a violation, a person must be directly affected by the impugned measure: the Convention does not, therefore, envisage the bringing of an actio popularis for the interpretation of the rights set out therein or permit individuals to complain about a provision of national law simply because they consider, without having been directly affected by it, that it may contravene the Convention (see Burden, cited above, § 33, and Tănase v. Moldova [GC], no. 7/08, § 104, ECHR 2010).*
>
> *51. Consequently, the existence of a victim who was personally affected by an alleged violation of a Convention right is indispensable for putting the protection mechanism of the Convention into motion, although this criterion is not to be applied in a rigid and inflexible way (see Bitenc v. Slovenia (dec.), no. 32963/02, 18 March 2008). The question of whether the applicant can claim to be a victim of the alleged violation of the Convention is relevant at all stages of the proceedings under the Convention (see Burdov v. Russia, no. 59498/00, § 30, ECHR 2002-III).*

> *52. The Court reiterates that it interprets the concept of "victim" autonomously and irrespective of domestic concepts such as those concerning an interest or capacity to act (see Sanles Sanles v. Spain (dec.), no. 48335/99, ECHR 2000-XI), even though the Court should have regard to the fact that an applicant was a party to the domestic proceedings (see Micallef v. Malta [GC], no. 17056/06, § 48, ECHR 2009)."*[28]

11. Kawża li tinfetaħ fil-qrati Maltin u fejn l-ilment ikun l-allegat ksur ta' jeddijiet fundamentali, issir a bażi tal-Art. 46(1) tal-Kostituzzjoni u l-Art. 4(1) tal-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea (Kap. 319). Dawn jipprovdu:

> *"46.(1) Bla ħsara għad-disposizzjonijiet tas-subartikoli (6) u (7) ta' dan l-artikolu, kull persuna li tallega li xi waħda mid-disposizzjonijiet tal-artikoli 33 sa 45 (magħdudin) ta' din il-Kostituzzjoni tkun ġiet, tkun qed tiġi jew tkun x'aktarx ser tiġi miksura dwarha, jew kull persuna oħra li l-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili f'Malta tista' taħtar ad istanza ta' xi persuna li hekk tallega, tista', bla ħsara għal kull azzjoni oħra dwar l-istess ħaġa li tkun tista' ssir legalment, titlob lill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili għal rimedju."* (sottolinjar tal-Qorti)

> *"4.(1) Kull persuna li tallega li xi wieħed mid-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fundamentali jkun ġie, ikun qed jiġi jew ikun x'aktarx ser jiġi miksur dwarha, jew kull persuna oħra li l-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili f'Malta tista' taħtar ad istanza ta' xi persuna li hekk tallega, tista', bla ħsara għal kull azzjoni oħra dwar l-istess ħaġa li tkun tista' ssir legalment, titlob lill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili għal rimedju."* (sottolinjar tal-Qorti)

12. Filwaqt li taħt l-Art. 34 tal-Konvenzjoni Ewropea l-persuna trid tallega li hi vittma, il-liġi Maltija tagħti jedd ta' azzjoni wkoll lil kull min jallega li xi wieħed mid-drittijiet fundamentali ikun x'aktarx ser jiġi miksur. Dan apparti li fil-QEDB l-interpretazzjoni tal-kelma *'vittma'* taħt il-Konvenzjoni hi mogħtija tifsira awtonoma mill-interess taħt il-liġi ordinarja ta' pajjiż. F'dan il-kuntest issir referenza għas-sentenza Gorraiz

[28] Aksu v. Turkey, (Applications nos. 4149/04 and 41029/04) deċiżi fil-15 ta' Marzu 2012

Lizarraga and Others v. Spain tal-10 ta' Novembru 2014, fejn il-QEDB qalet:

> *"35. ...... According to the Court's established case–law, the concept of "victim" must be interpreted autonomously and irrespective of domestic concepts such as those concerning an interest or capacity to act".*

13. Mad-daqqa t'għajn wieħed jista' jirraġuna li l-appellanti għandha interess li tressaq din il-kawża. Fil-fatt l-Art. 541 tal-Kodiċi Kriminali jipprovdi:

> *"(1) Jekk, fil-każijiet li fihom it-tmexxija tal-azzjoni kriminali tmiss lill-Pulizija Eżekuttiva, din ma tkunx trid taġixxi wara d-denunzja, ir-rapport jew il-kwerela ta' delitt, il-persuna li tkun għamlet id-denunzja, ir-rapport jew il-kwerela tista' titlob, b'rikors, lill-Qorti tal-Maġistrati li jiġi ordnat lill-Pulizija li tmexxi il-proċeduri meħtieġa; u jekk il-qorti, wara li, meta jinħtieġ, tisma' l-provi li jġib ir-rikorrent, u l-Kummissarju tal-Pulizija, issib li prima facie hemm lok għad-denunzja, rapport jew kwerela, għandha tilqa' t-talba u tinnotifika, bil-mezz tar-reġistratur, lill-Kummissarju tal-Pulizja bl-ordni li tagħti għaldaqshekk ..."*

14. L-atti juru li l-appellanti pproponiet il-proċedura ta' sfida taħt l-art. 541 tal-Kodiċi Kriminali wara li fid-19 ta' Jannar 2022 talbet lill-Kummissarju tal-Pulizija sabiex jieħu azzjoni kriminali kontra l-persuni li semmiet. Proċedura li tista' ssir kontra l-Kummissarju tal-Pulizija, minn min ikun għamel ir-rapport, denunzja jew kwerela. Hi f'dik il-proċedura li l-appellanti qiegħda tilmenta li mhux ser tingħata smigħ xieraq kif garanti bl-Art. 39 tal-Kostituzzjoni u l-Art. 6 tal-Konvenzjoni Ewropea, ġialadarba ġiet miċħuda l-eċċezzjoni ta' rikuża li tat l-appellanti.

15. Madankollu, l-allegazzjoni waħedha li għamlet l-appellanti dwar ksur tal-jedd ta' smigħ xieraq kif garantit taħt l-Art. 39 tal-Kostituzzjoni u Art. 6 tal-Konvenzjoni Ewropea, m'hijiex biżżejjed sabiex tagħtiha l-interess biex tipproponi u tkompli din il-kawża. Jekk bid-deċiżjoni li għad trid tagħti l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) mhux ser ikun qiegħed jiġi deċiż dritt ċivili tal-appellanti, l-ilment tagħha dwar ksur tal-jedd ta' smigħ xieraq ma jistax jiġi kkunsidrat fil-meritu. Għalhekk id-dritt proċedurali waħdu taħt l-Art. 541 tal-Kodiċi Kriminali m'huwiex biżżejjed sabiex persuna jkollha l-interess ġuridiku li tilmenta minn ksur ta' smigħ xieraq kif garantit fl-Art. 39 tal-Kostituzzjoni u Art. 6 tal-Konvenzjoni Ewropea.

16. Dwar l-interess ġuridiku din il-Qorti diġà esprimiet ruħha fis-sentenza <u>Onor. Simon Busuttil v. L-Avukat Ġenerali et</u> tad-29 ta' Ottubru 2018. F'dak il-każ l-attur kien ippreżenta denunzja lill-Maġistrat dwar reati skont l-Artikolu 546(4A) tal-Kodiċi Kriminali li eventwalment spiċċat quddiem il-Qorti Kriminali. F'dik il-proċedura Dr Busuttil kien talab għar-rikuża tal-imħallef li quddiemu kien qiegħed jinstema' l-każ. Talba li ġiet miċħuda u għalhekk fetaħ kawża li fiha allega ksur tal-jedd fundamentali għal smigħ xieraq.

17. Din il-Qorti qalet:

> *"18. ... Għandha ssir distinzjoni bejn il-leġittimazzjoni biex tagħmel denunzja ta' reat – li taħt l-art. 535 tal-Kodiċi Kriminali hija mogħtija lil "kull persuna" – u l-leġittimazzjoni biex tressaq azzjoni taħt l-art. 46 tal-Kostituzzjoni jew l-art. 4 tal-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea ["Kap.*

319"], li hija mogħtija lil "kull persuna li tallega li xi waħda mid-disposizzjonijiet tal-artikoli 33 sa 45 magħdudin) ta' din il-Kostituzzjoni tkun ġiet, tkun qed tiġi jew tkun x'aktarx ser tiġi miksura dwarha", fil-każ tal-Kostituzzjoni, jew lil "kull persuna li tallega li xi wieħed mid-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fundamentali jkun ġie, ikun qed jiġi jew ikun x'aktarx ser jiġi miksur dwarha" fil-każ tal-Kap. 319.

19. Dan ifisser illi min iressaq azzjoni dwar drittijiet fondamentali jrid juri li huwa dritt tiegħu li sejjer jinkiser, jew x'aktarx sejjer jinkiser, bl-għemil li dwaru jsir l-ilment. Fi kliem ieħor, irid juri interess ġuridiku jew – fl-lingwaġġ tal-ġurisprudenza dwar il-Konvenzjoni – li huwa "vittma", għax, kif wara kollox sewwa qalet l-ewwel qorti, din tallum ma hijiex actio popularis.

20. Fil-proċeduri quddiem il-Qorti Kriminali l-attur ma huwiex fost il-"persuni suspettati" u la ma hija sejra tingħata deċiżjoni dwar akkuża kriminali kontra l-attur u lanqas ma hija sejra tingħata deċiżjoni dwar drittijiet ċivili tiegħu. Il-posizzjoni legali tal-attur b'ebda mod ma hija sejra tinbidel, tkun xi tkun id-deċiżjoni li tagħti l-Qorti Kriminali fuq ir-rikorsi mressqa quddiemha taħt l-art. 546(4B) tal-Kodiċi Kriminali. Għalhekk il-każijiet imsemmija fit-tweġiba tal-attur ma għandhomx relevanza għall-każ tallum billi f'dawk il-każijiet kollha l-"vittmi" kellhom drittijiet tagħhom milquta, jew li setgħu jintlaqtu, jew sabu l-posizzjoni legali tagħhom mhedda jew mibdula bil-liġijiet jew għemil impunjati.

21. Tassew illi l-liġi stess tagħti dritt lill-attur – bħala l-persuna li għamel ir-rapport – illi jiftaħ proċeduri taħt l-art. 546(4B) tal-Kodiċi Kriminali, li neċessarjament jimplika li għandu jkun parti f'dawk il-proċeduri meta, bħal fil-każ li dwaru saret il-kawża tallum, ikunu nbdew minn ħaddieħor, għax bħal ma għandu dritt jikkontesta d-deċiżjoni tal-maġistrat għandu wkoll id-dritt li jiddefendiha meta kontestata minn ħaddieħor.

22. Madankollu, il-fatt li l-attur għandu interess li jkun parti fil-proċeduri quddiem il-Qorti Kriminali taħt l-art. 546(4B) tal-Kodiċi Kriminali ma jfissirx illi f'dawk il-proċeduri sejra tittieħed deċiżjoni fuq akkuża kriminali kontra l-attur jew li sejra tingħata deċiżjoni fuq id-drittijiet ċivili tiegħu, jew illi sejra ssir xi ħaġa li tista' 'l quddiem tolqot deċiżjoni bħal dawk; għalhekk ma hemmx il-kondizzjoniiet meħtieġa biex ikun leġittimat iressaq ilment dwar nuqqas ta' smigħ xieraq.

23. Fil-każ tallum l-interess tal-attur huwa l-interess ta' kull ċittadin li jara li l-liġi titħares, iżda, billi din ma hijiex actio popularis, dan ma huwiex biżżejjed biex jagħtih il-leġittimazzjoni biex jista' jmexxi bl-azzjoni tallum."

18. Raġunament li japplika għall-każ in eżami.

19. L-ilment tal-appellanti sar taħt l-Art. 39 tal-Kostituzzjoni u l-Art. 6(1) tal-Konvenzjoni.

> *"L-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni*
>
> *(2) Kull qorti jew awtorità oħra ġudikanti mwaqqfa b'liġi għad-deċiżjoni dwar l-eżistenza jew l-estensjoni ta' drittijiet jew obbligi ċivili għandha tkun indipendenti u imparzjali; u meta l-proċeduri għal deċiżjoni bħal dik huma mibdija minn xi persuna quddiem qorti jew awtorità oħra ġudikanti bħal dik, il-każ għandu jiġi mogħti smigħ xieraq għeluq żmien raġonevoli.*
>
> *L-artikolu 6 tal-Konvenzjoni*
>
> *(1) In the determination of his civil rights and obligations ... everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interests of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice."*

20. Fis-sentenza fl-ismijiet Adrian Busietta v. L-Avukat Ġenerali et tat-13 ta' Marzu 2006, din il-Qorti spjegat b'mod ċar x'jiġi determinat f'proċedura taħt l-Art. 541 tal-Kodiċi Kriminali:

> *"6. Kif jidher minn qari akkurat ta' din id-disposizzjoni, ghalkemm il-procedura ta' sfida tinstema' quddiem il-Qorti tal-Magistrati ... dak li fl-fatt taghmel il-Qorti huwa, mhux li tara jekk il-kwerelat, id-denunzjat jew il-persuna li fil-konfront taghha sar ir-rapport hux hati o meno tar-reat jew reati migjuba f'dik il-kwerela, denunzja jew rapport; anqas ma tara jekk hemmx ragunijiet bizzejjed biex huwa jitqieghed taht att ta' akkuza, f'kaz li n-notitia criminis tkun tirreferi ghal reat li jgib piena ta' aktar minn sitt xhur prigunerija – procedura li tispetta lill-Qorti Istruttorja fil-kontradittorju tal-persuna eventwalment akkuzata; anqas ma tigbor il-provi li talvolta jkunu jistghu jintuzaw kontra dik il-persuna – huwa infatti proprju ghalhekk li r-rikorrent, fil-procedura ta' sfida, jobbliga ruhu li eventwalment, u cioe` fil-proceduri, jekk talvolta jinbdew, kontra l-kwerelat, denunzjat jew il-persuna li fil-konfront taghha jkun sar ir-rapport, jaghti x-xiehda tieghu u jgib il-provi "li jkollu f'idejh"; izda dik il-Qorti tissindika biss l-operat tal-Pulizija biex tara jekk ir-rifjut ta' l-istess Pulizija li tmexxi l-azzjoni kriminali kienx*

> *<u>gustifikat o meno</u>. F'dan is-sens, il-persuna "investigata" hija l-Pulizija, li trid tiggustifika l-inazzjoni taghha, u mhux il-persuna li tkun issemmiet fil-kwerela, fid-denunzja jew fir-rapport. Il-procedura ta' sfida hija procedura li biha l-awtorita` gudizzjarja, a differenza ta' xi awtorita` ohra gerarkikament superjuri ghal dik tal-Pulizija Ezekuttiva, tara jekk il-Pulizija Ezekuttiva, tkunx imxiet korrettement f'kaz partikolari fejn hija tkun qed tghid li m'ghandhiex tagixxi in segwitu ghal rapport, denunzja jew kwerela partikolari."*

21. Il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) mhux ser tiddeċiedi dwar akkuża kriminali jew dwar drittijiet ċivili tal-appellanti. L-għan tar-rikorrenti wara l-proċedura taħt Art. 541 tal-Kodiċi Kriminali hu proprju li ħames persuni konnessi mal-Pilatus Bank jiġu akkużati b'diversi reati. Dan m'huwiex każ fejn per eżempju persuna li sofriet danni materjali kawżati mill-aġir ta' terz trid li jittieħdu proċeduri kriminali kontra t-terz sabiex tingħata kumpens. Id-dritt ċivili rikonoxxut mil-liġi Maltija m'huwiex il-jedd li l-appellanti tipproponi l-proċedura taħt Art. 541 tal-Kodiċi Kriminali, kif argumentat l-appellanti fir-rikors tal-appell (ara fol. 48). Dik id-dispożizzjoni ma toħloq l-ebda dritt sostantiv favur l-appellanti, u għalhekk fil-proċedura taħt Art. 541 tal-Kodiċi Kriminali mhumiex jiġu determinati drittijiet ċivili tal-appellanti. F'dan ir-rigward matul il-kawża r-rikorrenti ma identifikat l-ebda dritt ċivili tagħha li ser jiġi determinat mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta).

22. F'dan il-kuntest ukoll il-Qorti m'għandhiex bżonn terġa' ssemmi l-ħafna sentenzi tal-QEDB li għamlet referenza għalihom l-Ewwel Qorti fil-konsiderazzjonijiet li għamlet dwar jekk huwiex ser jiġi determinat dritt ċivili tal-appellanti. Jibqa' l-fatt li fil-proċedura ta' sfida quddiem il-Qorti

tal-Magistrati (Malta), id-disputa m'għandhiex x'taqsam mad-drittijiet pekunjarji jew non-pekunjarji[29] tal-appellanti. Filwaqt li bil-proċedura ta' sfida li pproponiet l-appellanti qiegħda tiddefendi l-interess ġenerali, dak mhuwiex id-dritt ċivili li jissemma f'Art. 39 tal-Kostituzzjoni u Art. 6(1) tal-Konvenzjoni.

23. Lanqas ma jista' jingħad li ċ-ċaħda tal-eċċezzjoni ta' rikuża[30] tissarraf f'deċiżjoni fuq drittijiet ċivili tal-appellanti. F'dan il-kuntest issir referenza għas-sentenza <u>Schreiber and Boetsch v. France</u> tal-11 ta' Diċembru 2003, fejn il-QEDB qalet:

> *"In the Court's opinion, the right to obtain a judicial decision on the composition of a court is not a civil right. At most, it is a procedural right which does not entail the determination of the applicants' civil rights (see Maino, cited above; Ocelot S.A. v. Switzerland, no. 20873/92, Commission decision of 21 May 1997, unreported; and, mutatis mutandis, Courtet v. France, no. 18873/91, Commission decision of 2 March 1994, Decisions and Reports (DR) 76-B, p. 37). This is particularly the case where the application does not relate to the composition of a trial court, but to the replacement of an investigating judge".*

24. Saħansitra fil-każ <u>Central Mediterranean Development Corporation Limited v. Malta</u> (numru 18544/08) tat-22 ta' Diċembru 2012, il-QEDB qalet:

> *"21. It notes that Article 6 cannot be made to apply on the basis of the request for withdrawal of the said judges which is entirely procedural in nature and not determinative of civil rights and obligations".*

[29] F'dik l-aħħar klassifikazzjoni nsibu per eżempju d-dritt għat-tgawdija tal-ħajja tal-familja, id-dritt tal-ħajja, ir-rispett għall-privatezza u l-libertà tal-espressjoni.
[30] Deċiżjoni tad-29 ta' Awwissu 2022.

25. Ġialadarba fil-proċedura taħt l-Art. 541 tal-Kodiċi Kriminali l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali mhux ser tkun qiegħda tiddeċiedi dwar id-drittijiet ċivili tal-appellanti, l-appellanti ma tistax tilmenta li nkiser jew x'aktarx li ser jinkiser il-jedd ta' smigħ xieraq garantit taħt l-Art. 39 tal-Kostituzzjoni u l-Art. 6 tal-Konvenzjoni. Għalhekk m'għandhiex l-interess meħtieġ biex tkompli b'din il-kawża.

26. Ovvjament min-naħa l-oħra f'kull proċess li jsir quddiem qorti, għandhom jiġu osservati l-prinċipji tal-ġustizzja naturali.

Għal dawn il-motivi tiċħad l-appell u tikkonferma s-sentenza appellata. Spejjeż tal-appell a karigu tal-appellanti.

Mark Chetcuti Prim Imħallef	Giannino Caruana Demajo Imħallef	Anthony Ellul Imħallef

Deputat Reġistratur
gr